

Обґрунтування шляхів економічного зростання країни

В статті проведений аналіз існуючих шляхів економічного зростання країни. Зроблена спроба виділити домінуючі фактори впливу.

Постановка проблеми. Основною проблемою, що виникає перед державою – це вибір шляхів економічного зростання. Необхідно з'ясувати який шлях дасть державі кращий результат: інтенсивний чи екстенсивний, яка із існуючих в економічній науці моделей є більш ефективною і т. ін.

Аналіз публікацій дає можливість розглянути сутність економічного зростання та фактори впливу на нього.

Економічне зростання – це поступове зростання національної економіки в довгостроковому періоді.

Вимірюється економічне зростання за допомогою таких показників:

- коефіцієнт зростання ВВП;
- темп зростання ВВП;
- темп приросту ВВП (в цілому або на душу населення).

Чинники які впливають на економічне зростання поділяють на фактори пропозиції та фактори попиту.

Зростання будь-якої національної економіки визначається такими основними факторами (чинниками або причинами):

- кількістю та якістю природних ресурсів;
- кількістю та якістю трудових ресурсів;
- обсягом основного капіталу (основних виробничих фондів), зайнятого у суспільному виробництві;
- технологією та організацією суспільного виробництва;
- факторами попиту;
- факторами розподілу.

Перші чотири фактори мають назву – фактори пропозиції, вони роблять економічне зростання фізично можливим. Зокрема, наявність значних природних ресурсів дає лише потенційну можливість економічного зростання, тоді як зростання стає реальністю лише за умови освоєння та введення наявних природних ресурсів в оборот.

Наявні трудові ресурси також є тільки трудовим потенціалом суспільства, який слід розумно використати. Реальне ж економічне зростання залежить від рівня зайнятості населення, професійної підготовки робочої сили, загального стану здоров'я та тривалості життя людей тощо.

Обсяг основного капіталу залежить від розміру фонду нагромадження суспільства та спрямованості інвестицій на створення нових життєвих благ

(товарів і послуг, машин та устаткування тощо).

Рівень технології якісно характеризує продуктивність праці, ефективність виробництва показує узгодженість усіх виробничих факторів, що примножує його результативність.

Стан технології залежить від рівня розвитку науки і техніки, здатності виробництва вчасно реагувати на нові науково-технічні досягнення.

Економічне зростання залежить також від факторів попиту. Економіка країни повинна забезпечити попит на зростаючий обсяг ресурсів, інвестицій, товарів і послуг. Для цього слід постійно і підвищувати сукупний попит у суспільстві.

На темпи і розміри економічного зростання значний вплив мають і фактори розподілу. Для зростання виробництва недостатньо тільки нарощувати виробничі ресурси, їх необхідно вірно розподіляти. Зміни у структурі попиту вимагають переміщення капіталів і трудових ресурсів в галузі із більшим попитом на них.

Отже, можемо зробити висновки, що економічне зростання має місце тільки тоді, коли цьому сприяють як фактори пропозиції, так і фактори попиту та розподілу. Взаємозв'язок між самими факторами є складним і суперечливим.. Зміни у факторах пропозиції породжують зміни у обсязі сукупного попиту та розподілі ресурсів і навпаки.

Розглядаючи більш докладно фактори пропозиції (кількість та якість природних ресурсів, трудових ресурсів, обсяг основного капіталу) можна зробити висновки, що вони не завжди адекватно впливають на економічне зростання держави.

До чинників які негативно впливають на економічне зростання можна віднести збільшення обсягу експорту природних ресурсів, що призводить до зниження темпів економічного зростання. Ця залежність одержала назву „голландська хвороба”, виникла в 50-60 рр. 20 сторіччя.

Саме виникнення цього терміна зв'язано з відкриттям наприкінці 50-х – початку 60-х рр. родовищ природного газу в тій частині Північного моря, що належить Голландії. Ріст експорту, природного газу спричинив за собою істотне подорожчання національної валюти, що негативним образом позначилося на інших експортно-орієнтованих галузях. Тому, коли мова йде про «голландську хворобу», у першу чергу мається на увазі ріст реального обмінного курсу за рахунок збільшення обсягів експорту одних галузей, що впливає на інші галузі і на економіку в цілому.

Крім цих факторів негативного впливу росту обсягів експорту природних ресурсів, зв'язаних з подорожчанням національної валюти, існує ряд механізмів, дія яких менш очевидно. Мова буде йти в першу чергу про економіки, що розвиваються, оскільки саме для них ці фактори виявляються найбільшою мірою.

Крім того руйнівним по своєму впливу фактором, зв'язаним з відносною надмірністю природних ресурсів, є боротьба за ренту. Справа в тім, що економіки, що розвиваються, як правило, характеризуються відносно

недосконалими ринками, нечітко визначеними правами власності і поганою системою їхнього захисту, а також поруч інших проблем інституціонального характеру. У такому випадку наявність істотних запасів природних ресурсів може вести до загострення боротьби за ці ресурси між різними економічними, політичними і кримінальними угрупованнями.

Негативну залежність між відносною надмірністю природних ресурсів і темпами росту економіки, це негативний вплив величини видобувного сектора на рівень утворення населення і нагромадження людського капіталу. По-перше, велика частина доходів від використання природних ресурсів не зв'язана з заробітною платою. У випадку легального використання природних ресурсів дохід надходить в основному у вигляді дивідендів, соціальних і податкових пільг і т.п. У випадку напівлегального використання джерела доходу можуть залишатися тими ж, але виникають у результаті корупції, хабарництва і т.п. У цілому залежність між рівнем утворення і рівнем винагороди відсутня, що знижує стимули до інвестицій у людський капітал. По-друге, що добуваючі галузі, як правило, не є наукомісткими і не вимагають висококваліфікованої робочої сили.

Ще один механізм зв'язаний із процесами інвестування і нагромадження капіталу. Видобуток і наступний продаж корисних копалин, як правило, має досить високий рівень рентабельності. По суті, основна задача держави в процесі розподілу прав доступу до родовищ природних ресурсів – вибір таких схем платежів за користування цими ресурсами (мова тут йде і про податкові платежі, і про митні ставки, і про ціну ліцензій і т.п.), що забезпечують видобувним підприємствам нульовий рівень економічного прибутку. Якщо держава в силу яких-небудь причин не здатна правильно установити плату за користування цими ресурсами, рентабельність видобувних галузей виявляється вище, ніж у середньому по економіці (звичайно, ситуація, коли рентабельність видобувних галузей виявляється нижче середньої в економіці, гіпотетично також можлива, однак на практиці такого не зустрічалось).

Оскільки видобувні галузі можуть забезпечити більш високу віддачу на вкладені кошти, вони здатні брати кредити під більш високі ставки. Це веде до росту ставки відсотка в економіці і витисненню інвестицій в інших галузях. Крім цього, нагромадження капіталу, навіть якщо і прискорюється, концентрується у видобувних галузях, що лише підсилює структурні дисбаланси в економіці.

Негативний вплив зростання обсягів експорту природних ресурсів таким чином призводить до подорожчання національної валюти. Крім цього, може виникнути боротьба за ренту, боротьба між окремими гілками влади та групуваннями за контроль за зародження природних ресурсів. Ця боротьба може привести до соціальної нерівності.

Спираючись на публікації по проблемам вибору шляхів економічного зростання можна констатувати, що сучасне економічне зростання більшою мірою залежить від науково-технічного прогресу та інтелектуалізації основних факторів виробництва. На частку нових знань, втілюваних у технологіях, устаткуванні, утворенні кадрів, організації виробництва в розвинутих країнах,

приходиться від 70 до 95% приросту ВВП. Впровадження нововведень стало ключовим фактором ринкової конкуренції, що дозволяє передовим фірмам домагатися надприбутків за рахунок присвоєння інтелектуальної ренти.

В залежності від цього досягається стійка тенденція здешевлення одиниці споживчих властивостей продуктів, що забезпечує підвищення суспільного добробуту і поліпшення якості життя населення.

Основні цілі статті – дослідження та вибір шляхів економічного зростання країни. Як вважають вчені на сучасному етапі розвитку економічне зростання неможливе без впровадження нової техніки та технології, що призводить до перетворення науки на безпосередньо продуктивну силу, до фундаментальних змін в техніці, гармонійному поєднанні розумових, фізичних, психічних зусиль людини, в її духовному збагаченні.

А все це в свою чергу підвищує продуктивність праці, розмір доходу країни, а також рівень життя населення країни.

Важливою особливістю сучасного економічного зростання став перехід до безупинного інноваційного процесу в практиці керування. Одночасно підвищується значення державної науково-технічної, інноваційної й освітньої політики, що визначає загальні умови науково-технічного прогресу. Постійно росте частка витрат на науку та утворення у ВВП розвинутих країнах. Причому частка держави в цих витратах складає в середньому 35—40%. Величезне значення державного стимулювання НТП у забезпеченні сучасного економічного зростання визначається об'єктивними властивостями інноваційних процесів: високим ризиком, залежністю від ступеня розвитку загального наукового середовища та інформаційної інфраструктури, значною капіталоемністю наукових досліджень, невизначеністю можливостей комерційної реалізації їхніх результатів, вимогами до наукової та інженерної кваліфікації кадрів, необхідністю правового захисту інтелектуальної власності. Таким чином, цілком зрозуміло, що у глобальній економічній конкуренції виграють ті країни, що забезпечують сприятливі умови для наукових досліджень і науково-технічного прогресу.

Для країн, що розвиваються та будують ринкові відносини крім створення організаційно-фінансових умов науково-виробничого розвитку, для активізації інтелектуального потенціалу країни необхідно також формування відповідного морального клімату. Тому, без відновлення справедливості в розподілі національного багатства, подоланні корупції, очищенні економіки від злочинності неможливо досягти реальних результатів в економічному підйомі держави.

Економічна література звертає також увагу на зв'язок економічного зростання держави та нерівності в доходах населення. Усі економісти та політики згодні, що бідність це соціальне зло, з нею необхідно боротися. Але точно встановити ступінь нерівності неможливо.

В сучасному світі бідність асоціюється з низьким рівнем економічного розвитку і її ліквідація є першим кроком до економічного зростання держави, але погляди відносно вибору соціальної політики розходяться.

Як вважає американський економіст С.Кузнец економічне зростання спочатку веде до збільшення нерівності, а потім до її зменшення.

Теоретичне обґрунтування так званої кривої Кузнеця базується на двох секторній економіці. Спочатку більша частина населення працює в першому секторі, вона домінує і тому існує рівність в доходах. Потім питома вага другого сектору збільшується, це збільшує нерівність в заробітній платі в зв'язку з притоком робочої сили з першого сектору. Коли через деякий час кваліфікація нових робітників підвищується, то збільшується їх заробітна плата і знову знижується нерівність в доходах.

Робити висновки чи підходить це твердження для економік країн, що розвиваються можливо ще передчасно, але ця залежність існує.

Висновки

1. Дослідження економічної літератури дає змогу зробити висновки що економічне зростання кожної країни залежить від факторів пропозиції та факторів попиту. Вважається, що зв'язок між ними є складеним та суперечливим.
2. Спираючись на розглянуті публікації можна констатувати, що сучасне економічне зростання більшою мірою залежність від науково – технічного прогресу та інтелектуалізації основних факторів виробництва.
3. Важливою особливістю сучасного економічного зростання на сучасному етапі є прохід до безупинного інноваційного процесу в практиці керування.
4. Як вважають сучасні економісти існує зв'язок між економічним зростанням країни та доходами населення, спочатку економічне зростання призводить до нерівності в доходах населення.
5. Аналіз економічних поглядів дає можливість вибрати кожній країні, з врахуванням її особливостей, такий шлях – який буде більш ефективним для неї.

Список літератури

1. Бернард Фельдерер, Штефан Хомбург. Макроекономіка і нова макроекономіка 1998.
2. Долан Е Дж Линдей Д Макроекономіка СПб :Литера плюс 1994
3. Журнал “Регион: политика, економия, социология” М – 2002.
4. Пахомов Ю.М., Лук'яненко Д. Г., Губский Б.В., Національні економіки в глобальному конкурентному середовищі. Монографія. – К. 1997.
5. Агапова Т.А., Серегина С.Ф. Макроекономіка М. Дело и сервис,2000.
6. Семюельсон П. Нордгауз В. Макроекономіка К., Основи 1997.